

Dávid Mária*

„VARÁZSÜTTÖN”

József Attila-versek a magyarnyelv-oktatásban

„Csak az olvassa versemet,
ki ismer engem és szeret”

1. Szavalóverseny Varsóban

A jó kezdeményezések messzire gyűrűznek. 2005 májusában, a Varsói Egyetem Magyar Szakának szervezésében nemzetközi tudományos konferenciára került sor a Varsói Magyar Kulturális Intézetben József Attila emlékének tisztelegve. A konferencia első napjának estéjén a meghívott vendégprofesszorok: Amadeo di Francesco, Tverdota György és Horváth Béla, valamint a krakkói, poznani és a varsói magyar szak munkatársainak előadásai után Jerzy Snopek költő, műfordító, irodalomtörténész *Olśnienie* (Eszmélet) című kötetének bemutatása következett. (A szép kiállítású könyv a Pogranicze Alapítvány Meridian sorozatában jelent meg 2005 áprilisában, a konferencia előtt néhány héttel.)

Jerzy Snopek (József Attila és Pilinszky János verseinek lengyel fordítója) csaknem negyed évszázadon át alázattal s odaadással formálta, alakíttatta fordításait, melyek önmagukban is kimagasló alkotások, és jó néhány magyar szakos hallgatót motiváltak, hogy a tudományos konferenciát követő másnapi diákkonferencián, illetve szavalóversenyen részt vegyenek.

Nagy örömforrás volt számomra a poznani diákoknak a szavalóversenyre való felkészítése. Volt olyan évfolyam: a harmadév, ahonnan minden diák jelentkezett az elődöntőre. Mivel nem volt könnyű a rostálás, Krakkóból és Poznanból kértük, hogy tanszékenként az eredetileg tervezett 2-2 fő helyett 3-3 hallgató vehessen részt a versenyen. A varsói diákokat négyen képviselték, ők ugyanis többen vannak, esti tagozatosok is szép számmal. A konferencián volt olyan varsói diáklány, aki mindkét kategóriában indult: elszavalta a *Tűz van* című verset, illetve magas színvonalú dolgozatot is írt róla. A verssel II. díjat nyert, esszéjével pedig 2005 októberében – egy krakkói hallgatóval együtt – eljutott a budapesti József Attila-diákkonferenciára is. A III. helyezést szintén egy varsói diáklány nyerte a *Nem emel föl* című vers előadásával. A krakkói diákok az esszéírás terén jeleskedtek.

---

* Dávid Mária, a Balassi Bálint Magyar Kulturális Intézet nyelvtanára, maria.david@bbi.hu.

Poznanból egy III., egy IV. és egy V. éves hallgató jutott be a döntőbe az *Ime, båt megleltem bazámat...* kezdetű, illetve a *Temetés után*, valamint a *Flórának* című költeménnyel. Az utóbbival Grzegorz Kapuściński nevű hallgatónk megnyerte a szavalóverseny I. díját, noha egy árnyalatnyival halaványabb volt a produkciója, mint a poznani „főpróbán”, az V. éves hallgatók legutolsó magyaróráján. Tanári pályafutásom során ez a búcsúzás volt az egyik legszebb, annál is inkább, mivel az illető hallgatót öt teljes éven át tanítottam. Figyelemmel kísérhettem tehát, hogyan jut el a kezdő szinttől a tizenegy versszakos költemény elszavalásáig, hosszú mondatainak az érzelmek áradását híven visszaadó „hömpölyögtetéséig”, amelyet diáktársai is nagy tapsal jutalmaztak, a varsói, nagy létszámú zsűri pedig megtisztelő elismeréssel. Ez megerősített abban, hogy igenis (felsőfokon is) nagy szükség van a memoriterre, a hangos olvasásra, a kiejtés folyamatos ápolására.

2. József Attila versek a nyelvtanításban

József Attilának számos versét felhasználtam a lengyel hallgatók tanítása során, a nyelvtanítás kezdeti szakaszában is. A *Ringató*, *Tedd a kezed*, *Két hexaméter*, a *Rejtelmek* című versek stb. igen alkalmasak a magyar nyelv gazdag hangzásvilágának érzékeltetésére, annál is inkább, mivel nem egy közülük meg van zenésítve. Dolgozatomban egyrészt a *Ringató*ban rejlő kihívásokat veszem számba, másrészt azt, hogy miképp lehet gyakoroltatni felsőfokon a *megy* ige szinonimáit, a *Ha a bold süit ...* című versből kiindulva.

2.1. A *Ringató* című vers kihívásai lengyelek számára

Jerzy Snopek kötetében *Kolysanka* címmel a *Ringató* is szerepel, így a teljesen kezdők is megérthetik. Poznanban, a III. évfolyamon össze is hasonlítottuk az eredetivel, s nagy elismeréssel nyugtáztuk, hogy a lengyel változat is tökéletesen visszaadja a ringatás érzetét. Íme az eredeti vers, a lengyel fordítás, annak a jómagam általi visszamagyarítása, illetve a szó szerinti fordítás:

Ringató	Kolysanka	Ringató	Ringató
Holott náddal ringat, holott csobogással, kékellő derűvel, tavi csokolással.	Wiatr trzciną kołysze, pocałunki słyse, przez mokry szum falu, przez błękitną ciszę.	Szellő náddal ringat, hallom csókjainkat, vízhullám-moraján, égszínkék csenden át.	A szél náddal ringat, csókokat hallok, hullám vizes moraján át, égszínkék csenden át.
Lehet, hogy szerelme földerül majd mással, de az is ringassa ilyen ringatással.	Znalazias miłości w innym sercu nisze. Niechże cię kołysze, niech cię tak kołysze.	Szerelemnek helyet más szívében leltél. Ringasson el téged, így ringasson téged.	Más szívből találtál szerelemnek fülkét.* Ringasson el téged, így ringasson téged. (‘fali szoborfülke, mélyedés’ – a fordító egyéni szóhasználata)

A *Ringató* – kiejtési gyakorlatként – akár az első tanítási héten is elővehető az I. évfolyamon, hogy minél hamarabb részesülhessenek diákjaink a versolvasás élményében magyar nyelven. Érdeemes két csoportra osztani a hallgatóságot, s így olvas-

tatni velük a verset, az első versszakot soronként felváltva, hogy az elringató ritmus még jobban érvényesülhessen, a második versszaknál pedig – a gondolatrítmusnak megfelelően – két-két sort csoportonként.

2.2. Kiejtési problémák

Különösen hasznosnak tartom – a mondókák, nyelvtörők s dalok mellett – versenken csiszoltatni a hallgatók kiejtését, hiszen egyetlen hang tévesztése, betoldása, illetve kihagyása is nagy vétséget jelent az artikulációs ritmus ellen.

Lengyelek számára különösen nehéz a kettőzött mássalhangzók ejtése, a *Ringatóban* pedig kilenc alkalommal is előfordulnak. Ötször az *s*, kétszer a *t*, egyszer-egyszer pedig a *d* és az *l* hosszú ejtésére kell nagy figyelmet fordítani. Hétszer szóközben, két ízben szóvégen: a *bolott* szó esetében. Igen gyakori hiba a múlt idejű igék egyes szám harmadik személyű alakjában is a kettőzött *t* rövid ejtése, itt is nyújtatni kell a *t-t*. Fontos megjegyezni, hogy a szóközépen levő kettőzött hangoikat igen sajtáságosan, külön-külön ejtik a lengyelek, mint például az *Anna* névben: *An-na*, vagy az *ettem* igében: *et-tem*. Külön fel kell hívni a figyelmüket, hogy a magyarban egyetlen hosszú hang ejtendő.

A magánhangzók tekintetében is bőven tartogat meglepetéseket ez a kis vers. Kilencc olyan magánhangzót is tartalmaz, amelyeknek a képzése meglehetősen nehézséget okoz a lengyel hallgatóknak, hiszen az ő nyelvükben ezek nincsenek meg: *a, á, é, ő, ó, ó, ü, ű*.

A *bolott* szóban jól el kell találni az első magánhangzót, hogy ne legyen belőle *balott*, ami – sajnálatos módon – nemegyszer megtörtént, vagy hogy ne legyen egy *t*-vel s két lengyel *o*-val: *balat*. Ráadásul mindkét szóval értelmes lenne a vers: „*Halott náddal ringat*”, illetve „*Halat náddal ringat*”... Hogy a lengyelül nem beszélők számára érzékeltessem, a lengyel *o* hangot a magyar *o*, illetve a magyar *a* között harmadúton lehetne elhelyezni, méghozzá az *a*-hoz közelebb. Éppen ezért rendkívül fontos az *a* és az *o* közti differenciálás.

Az *a* és az *o* megkülönböztetéséhez igen jó szolgálatot tesznek az olyan fonetikai gyakorlatok, amelyek során szópárokat hangoztatunk, s az egyetlen különbség köztük a magánhangzók tekintetében mutatkozik, abban viszont meglehetősen erőteljesen. Az *a* és az *o* ugyanis egyaránt különböznek egymástól mind az álljtés, az ajakműködés, mindpedig a nyelvállás tekintetében. A leginkább szembeötlő differencia, hogy az *a* hang képzésénél leejtjük az állunkat, s tág ajakkerekítéssel ejtjük. Az *o* esetében szűkebb az ajakkerekítés, a nyelv a négy zártsági fok közül a harmadikon van, azaz középső nyelvállású, az álljtés szűk. Ha megegyezünk, hogy az *a* hangot az 1. sorszám, a másik hangot, azaz az *o*-t a 2. sorszám jelzi, nagyon egyszerűen ellenőrizhetjük, hogy hallgatóink melyiket hallották, ha mindenki felmutat egy-egy papírlapot a megfelelő számmal. Íme az **a:o** szópárok:

alt – olt	fagy – fogy	hagy – hogy	hal – hol
kar – kor	lap – lop		tar – tor

Ez a kétszótagos szavak esetében is jól alkalmazható. Mivel célunk jelen esetben a *bolott* szó helyes ejtése, jó, ha az eredeti ritmus megtartásával olyan **a:o**, illetve **o:o** magánhangzópárt tartalmazó szavakat mondatunk a hallgatóinkkal, amelyeknek a végén szintén két *t* szerepel.

fagyott – fogyott   halott – holott   kapott – kopott

Hogy érzékeltessük, mennyire fontos a *t* hang hosszúsága, érdemes összevetni a következő szavakat, melyek csupán egyetlen képzésmozzanatban térnek el egymástól:

fagyot – fagyott   hatot – hatott.

A következő gyakorlatban a hallgatóknak a *t-tt* mellett az *a-o* hangokat is meg kell tudniuk különböztetni. Erre hasznos gyakorlat az *-at* végű jelen idejű, valamint az *-ott* végű múlt idejű igék szembeállítására. Az alábbi szópárok jól szemléltetik a fel pattanó zárhangok zárbontásának a hosszúságát is:

fogat – fogott   forgat – forgott   lopat – lopott
mozgat – mozgott   nyomat – nyomott.

A vers második szava a *náddal*. Itt is rendkívül fontos, hogy a szóközépen hosszan hangozzék a *d* hang. Itt általában vissza szoktam utalni az I. évfolyam lelegején tanultakra. Már az ábécé tanulásakor felhívom a hallgatók figyelmét a *-val*, *-vel* végződésnek a mássalhangzóra végződő szavak előtti teljes hasonulására, illetve arra, hogyha ugyanezt a szóalakot látják, de csak egy mássalhangzóval a szóvégi *-al*, *-el* előtt, akkor az többnyire egy főnévből képzett ige, pl.

fejel = *fej* + *-el*, ellentétben a következővel: *fejfel* = *fej* + *-vel*.

E különbség érzékeltetésére szolgálnak a következő szópárok:

hasal – hassal   lábál – lábbal
lábál – lábbal   szájal – szájjal..

Fel kell hívnunk a hallgatók figyelmét arra, hogy a szó megkurítítása sem csupán apró szépséghiba, hiszen a jelentése is megváltozik: *náddal* = 1. 'náddal fed be (pl. tetőt)'; 2. 'vagy nádat vág', kitermel. Egyáltalán nem mindegy tehát, hogy röviden vagy hosszan ejtjük-e a szóközépen álló mássalhangzót:

nádal – náddal   tálal – tállal   vasal – vassal.

Végezetül néhány olyan példa, ahol a magánhangzó tekintetében is különbség mutatkozik a szópárok közt:

kezel – kézzel   nyaral – nyárral
nyaral – nyárral   telet – téllet   vizelet – vízzel.

Fonetikai szempontból meg kell még említenünk a *ringat* és a *ringatás* szóval kapcsolatban, hogy a lengyelek nem érzik az orrzöngés *n* és a szájjöngés *g* illeszkedé-

sét, ezért a két hang határán betoldanak egy kötőhangzóféle képződményt. A *ringat* ezáltal *rinögat*-nak a *ringatás* pedig *rinögatás*-nak hallatszik, a megszaporodott szótagszám miatt pedig kissé bicegőssé válik a ritmus. Igen fontos tehát az *ng* hangkapcsolat rendszeres gyakoroltatása:

- hang, rang, láng, ráng, cseng, leng, peng, reng, teng, zeng, ing, ring, dong, kong, csüng;
- harang, barlang, farsang, eseng, dereng, kereng, mereng, töpreng, fetreng, kering, zajong, ujjong, tolong, bolyong, borong, korong, szorong, borzong, tátong, ódöng, dühöng, őrjöng, dülöng;
- inga, Kinga, ingat, rángat, ringat, kongat, csenget, lenget;
- pingál, gyenge, enged, gyengéd, tenger, lángol, lángos;
- barangol, csatangol.

Íme néhány példa ezekre József Attila verseiből:

„Én nem tudom, mily *dajkabang*
cseng a szívembe csendesen:”

(*Én nem tudom...*);

„A fán a levelek
lassan *lengenek.*”

(*A fán a levelek*);

„*Kerengő* bolygó friss humusza lelkem.”

(*A kozmosz éneke*);

„Most azon muzáj *elmerengnem:*...”

(*Flórának*);

„Itt-ott kedvetlen, lompos, sárga lomb
tollázkodik és hosszan *elborong.*”

(*Ősz*).

2.3. Hangutánzó szavak

A *csobogás* szó hangutánzó, a természeti jelenségek hangjait a pozni egyetemen a IV–V. éves hallgatókkal szoktuk venni, az emberi hangokkal, állathangokkal s a tárgyak hangjaival együtt. Felsőbb évfolyamokon, magas nyelvi szinten tehát a *csobogás* lehet a hívószó, amellyel ismét elővesszük e verset. Itt jegyzem meg, hogy a hangutánzó-hangfestő szavak gyakoroltatásához igen jó szolgálatot tesz a felsőfokú nyelvvizsgára készülőknek a Novotny Júlia–Nagy Ágnes által írt *Magyar nyelvkönyv*, melynek az 50. oldalán levő táblázatban számos hangutánzó ige található s a következő három oldalon hét gyakorlat is.

A vízzel kapcsolatos hangutánzó szavakból összeállítottam egy kis táblázatot, amelyben a tanári magyarázatot megkönnyítendő a definíciókat is megadom, bár ez csak egy kis kapaszkodót jelenthet.

A víz	csepeg/csöpög (cseppenként hull)
	cseppen/csöppen (csepp alakban lehull)
	csobban (puhán csattan)
	csobog (vminek ütődve szaporán csobbanó hangot ad)
	csörgedezik (csobogva folydogál)
	fröccsen (cseppekben szétszóródik, így vkire/vmire csapódik)
	fröcsög (folyamatosan fröccsen)
	loccsan (csattanó hangot adva odacsapódik vmihez)
	locsog (vminek odacsapódva sorozatosan loccsanó hangot ad)
	zubog (mély, tompa, lüktető hangot kavarog v. forr v. zuhog)

A diákoknak természetesen példamondatokkal szemléltetjük a fenti folyamatos, illetve mozzanatos igéket. Fontos, hogy világosan lássák az *-og*, *-eg*, *-ög*, illetve az *-an*, *-en* képzők közötti különbséget; értsék, melyik ige jelent pillanatnyi, illetve folyamatos, ismétlődő cselekvést. Az egyik igen kellemes hangképzeteket keltő ige illusztrálására hadd álljon itt egy-egy részlet József Attila két költeményéből:

„*Csobog* a langyos víz, fürödj meg!

Íme a kendő, törülközz meg!

Sül a hús, enyhítse étvágyad!

Ahol én fekszem, az az ágyad.”

(*Óda – Mellékdal*);

„...az elfáradt bogarak mind hazatalálnak, ha esteledik

S az Úr

nyitott tenyérrel, térdig csobogó nyugalomban

Ott áll az útjuk végén...”

(*Csak a tenger jött el*).

A következő gyakorlattal a fenti hangutánzó szavak használatát igyekszem elősegíteni:

Egészítse ki az alábbi mondatokat a megfelelő igével!

csobog, kiloccsan, zubog, ráfröccsen, csöpög, fröcsög, csörgedezik, csobban, rá-cseppen

1. _____ a víz a mennyezetről. Már megint áztat minket a szomszéd?
2. Vigyázz! _____ a víz a vödörből.
3. Tudod, mi ez a kellemes hang? A kertben egy kis szökőkút _____.
4. Nagyot _____ a víz, mikor bedobták a patakba azt a hatalmas követ.
5. Milyen gusztustalan! Állandóan _____ a nyála, mikor beszél.
6. Vidáman _____ a Gyöngyös patak.
7. _____ a pezsgő a fehér blúzomra! Látod, csupa folt lett...
8. Hangosan _____ a vízesés.
9. Jaj, _____ a terítőre a vörösbor! Kijön belőle ez a folt?

2.4. Az *-ll*, *'-ll*, *-all*, *-oll*, *-ell* igeképzők

A mély hangrendű szavak után egyre magasabbra szökellünk, a kékellő derű az eget idézi, a derűs égboltot, amely kék színben pompázik, azaz kékellik. Van másik alakja is: kéklik, itt azonban a dallamosabb, hosszabb változat szerepel. Az *-ll*, *'-ll*, *-all*, *-oll*, *-ell* improduktív képzők, melléknevekhez vagy számnevekhez járulva többnyire azt jelentik, hogy 'vki vmilyennek, vmennyinek tart vmit'. Összeállítottam egy táblázatot ezekkel az igékkel (a csillaggal jelöltek igen ritkán használhatóak):

késő – későll(eni)*	'késő(i)nek tart vmit'
drága – drágáll(ani)	'drágának tart vmit'
furcsa – furcsáll(ani)	'furcsának tart vmit'
gyenge – gyengéll(eni)*	'gyengének tekint vkit'
hosszú – hosszall(ani)	'túl hosszúnak vél vmit'
rossz – rosszall(ani)	'rossznak tart vmit'
sok – sokall(ani)	'túl soknak tart vmit'
kicsi – kicsinyell(eni)*	1. 'túl kicsinek tart vkit/vmit' 2. 'kevésre becsül'
nehéz – nehezell(eni)*	'nehéznek vél/érez vmit'
kevés – kevesell(eni)	'a kelletténél kevesebbnek tart'
nagy – nagyoll(ani)*	'túl nagynak tart vmit'

2.4.1. A *'-ll(ik)*, *-ellik*, *-el(l)*, *-lik* igeképzők

E képzők leginkább az alábbi – színeket jelölő – szavak után járulhatnak. Meg kell jegyezni, hogy a velük képzett igék többnyire az irodalmi nyelvben, főként versekben használhatóak.

'vmilyen színben tűnik fel, milyen színűnek látszik, milyen színűvé válik, milyen színűnek mutatkozik, milyen színben virul, milyen színben pompázik'		
<i>'-llik</i> , <i>-ellik</i>	<i>-el(l)</i>	<i>-lik</i>
barna – barnállik	zöld – zöldel(l)	arany – aranylik
fekete – feketéllik		fehér – fehérlik
kék – kékellik	„Retten a lomb, Zöldel a lomb,” (<i>Csökkérés tavasszal</i>)	kék – kéklik
rózsa – rózsállik ¹		piros – piroslik
rozsdá – rozsdállik ²		sötét – sötétlik
sárga – sárgáll(ik)	„Tudom, hogy zöldel a fű, de nem értem minek zöldel, meg kinek zöldel.” (<i>Csöndes estéli zsoltár</i>)	vörös – vöröslik
szürke – szürkéllik		
tarka – tarkállik		

¹ 'szép halványpiros színben mutatkozik'

² 'rozsdavörös színben tűnik fel'

2.4.1.1. Mondatátalakítás

Ott a távolban feketélik a Tátra. *Ott a távolban feketének látszik a Tátra.*

Kéklik/Kékellik a tó. *Kéknek látszik a tó.*

Rózsállik az ég alja. *Halványpiros színben játszik/mutatkozik/pompázik az ég alja.*

Sárgállik a mező a repcétől. *Tiszta sárga a mező a repcétől.*

Tarkállik a rét a sok vadvirágtól. *Tarka színben pompázik a rét a rengeteg vadvirágtól.*

Szépen zöldell a fű. *Szép zöld a fű.*

A fa mellett egy medve barnállott. *A fa mellett egy barnamedve tűnt fel.*

Rozsdállik az erdő. *Rozsdavörössé vált az erdő.*

A domboldal fehérlett a sok hóvirágtól. *A domboldal tiszta fehérek tűnt a sok hóvirágtól.*

A napfényben Évának aranylott a haja. *A napfényben Évának arany színben játszott a haja.*

Amelyik szín a fentiek közt nem szerepelt, azt csak más módon tudjuk kifejezni.

Például:

Halványlilában pompázott az egész mező.

Bordónak tűnt a kert a sok dáliától.

Rózsaszínben virult a rét.

Narancssárga színben ragyogott a nap.

2.4.1.2. Gyakorlatok az -ll igeképzővel

Mivel az a cél, hogy a hallgatók megértsék e melléknevekből képzett igéket, érdemes adni velük néhány gyakorlatot. Érdekesképpen esetleg megpróbálkozhatunk az alábbiak a fordítottjával is.

I. Alakítsa át az alábbi mondatokat a mintának megfelelően!

Péterék kicsinyellették a házat. Péterék kicsinek tartották a házat.

A nézők hosszallották az előadást.

Az edző gyengéllette a fiúkat.

Miért rosszalod, hogy ki akarok lépni?

Nagyollom ezt a lakást, kisebb is jó lenne.

II. Alakítsa át az alábbi mondatokat a mintának megfelelően!

Az orvos túl kicsinek tartja a gyereket. Az orvos kicsinyelli a gyereket.

1. A diákok túl nehéznek vélték a vizsgatételeket.

2. Kevésnek tartjátok a fizetéseket?

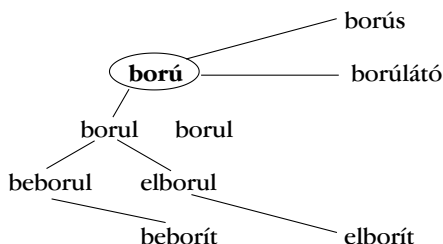
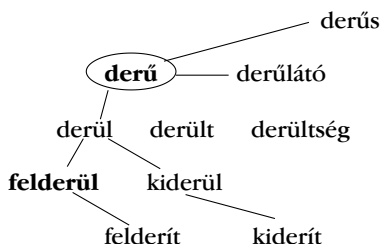

3. Nagyon furcsának véltük a viselkedését.
4. Soknak tartod a lakbért?
5. A nagymama túl későinek tartotta az esküvő időpontját.

2.5. Szócsaládok

*„Lebet, bogy szerelme
földerül majd mással”*

Az esetleg mással földerülő szerelem is a derűt villantja föl, az arcra szoktuk mondani, hogy földerül, az ég meg kiderül, tehát az örömteli arc, a derű, a felhőtlen, kék ég mind együtt van ebben a verssorban. Érdeemes tehát egy-egy szócsaládot összeállítani a *derű* szóval és ellentétes jelentésű párjával.

Keressük ki a fenti szavakat a hallgatókkal a Magyar értelmező kéziszótárból, s oldassuk meg velük az alábbi gyakorlatot:

Egészítse ki az alábbi mondatokat a megadott szavakból választva!

- A hétvégére _____ idő várható.
 _____ az arca, mikor meglátta a szerelmét.
 _____ az arca a rossz hír hallatára.
 Holnap mindenhol _____ lesz az ég.
 _____ derülsz?
 A vidám műsor alatt nagy volt a _____ a teremben.
 A detektív _____, mi történt.
 Kiderült az ég. _____ az ég.
 A szemét teljesen _____ a szigetet.
 Derűre _____
 Hó _____ a tájat.
 _____ az igazság.
 A pesszimista magyarul _____, az optimista pedig _____

- borulátó
 min
 beborult
 derülátó
 derűs
 ború
 derült
 kiderült
 borította
 kiderítette
 elborította
 felderült
 elborult
 derültség

3. A *Ha a hold süt* című vers a nyelvtanítás szolgálatában

3.1. A *megy* ige szinonimái

József Attila előtt minden bizonnyal a múlt derengett fel a *Ha a hold süt* című verse megírásakor. Az életrajzi vonatkozásokon túl a vers kitűnő alapot szolgáltat a *megy* ige különböző szinonimáinak, valamint a hangutánzó-hangfestő igéknek a gyakoroltatására is. A jobboldalt felsorolt lehetőségek közül a csoport előképzettségének, tudásának függvényében választhatunk. A rendelkezésre álló időtől s a csoport érdeklődésétől is függ, mennyire részletesen tárgyalhatunk egy-egy témát.

Ha a hold süt...	Feldolgozható tananyag
Ha a hold süt, a néma, siron tuli fény, álmomba' kinyílnak a termek. <u>Kioson</u> , kenyeret szel a konyha kövén s majszolja riadtan a gyermek.	<i>néma, süket, süketnéma, vak</i> <i>-ban/-ben ~ -ba/-be kinyit vmit – kinyílik vmi;</i> <i>szel, szelet(el) /vág;</i> <i>eszik szinonimái riadtan ~ ijedten (megijed- megijeszt) (megriad-megriaszt – riasztó)</i>
Csak a léghuzat ismeri – alszik a ház. Les nagy szeme, reszket a térde. Zsírok és köcsögök teje közt kotorász, <u>surranna</u> , mint az egérke.	<i>néz szinonimái; rezgést kifejező igék;</i> <i>kutat, keres</i>
Ha belé-belereccsen a szörnű kredenc, ajkára repül kicsiny ujjá: Könyörögne az irgalomért, de a csend zord kürtje a zajt tovafulja.	<i>ismétlődés kifejezése igekötő-kettőzéssel;</i> <i>mozzanatos igék; a „kicsi” szinonimái;</i> <i>irgalom ~ kegyelem;</i> <i>zord ~ komor, rideg, szigorú alliteráció</i>
Ez a zaj, ez a kín, e világrecsegés Nem szűnve, dühöngve növekszik. Belesáppad a gyermek, elejti a kést és <u>visszalopódzva</u> lefekszik...	<i>ez a/eme/ezen/ e nesz ~ zaj ~ láрма ~ zsvaj</i> <i>hangutánzó szavak; határozói igenév;</i> <i>bele- (belefárad, belehal, belepustul)</i> <i>lopószik ~ ólálkodik, oson, settenkedik, som- polyog, surran</i>
Mire ébredek, ég a nap, olvad a jég, szétfreccsen iromba szilánkja, Mint déligyümölcs-kirakat üvegét öklével a vágy, ha bevágja.	<i>természeti jelenségek – hangutánzó-hangfestő</i> <i>szavak iromba (otromba, idomtalanul nagy);</i> <i>szórend: Mint mikor a vágy bevágja (az) öklé- vel a déligyümölcs-kirakat üvegét.</i>
Elalél a fagy istene, enged az ég. Már unja az ördög a poklot, ideönti a földre kövér melegét – zöld lángba borulnak a bokrok.	<i>elájul, elgyengül;</i> <i>un, untat, unatkozik, unalmas;</i> <i>(ide-, oda-);</i> <i>virágba borul</i>
<i>1936. márc.</i>	

A fenti versben szereplő igékkel adjunk meg néhány példamondatot:

A gyerek *kiosont* a konyhába, majd nesztelenül *visszalopódzott* a szobába.

Az egér *kisurrant* a lyukból.

A tolvaj észrevétlenül *besurrant* a házba. A *besurrano* tolvaj ellopta az ékszereimet az asztalról.

A fiúk *kilopódtak* a szobájukból az udvarra, majd szép csendben *visszaosontak*.

3.2. Példák a *megy* ige szinonimáira József Attila verseiből

Érdekes az alábbi költeményekből is kikerestetni a *megy* ige szinonimáit. Adjunk meg néhány verscímet egy-egy hallgatónak. Önálló munkaként keressék meg a szinonimákat, majd próbálják meg elmagyarázni, hogy az adott versben vajon miért éppen arra a szóra esett a költő választása, s a jelentésen túl hogyan szolgálja az illető szinonima a vers hangzását, ritmusát. Az egyes igéket a beazonosítás után kb. egy oldalon foglaltassuk össze, s az egymáshoz közeli jelentésárnyalatokból készítsünk szóbokrokat a hallgatókkal.

<p>„Keresek Valakit s nem tudom, ki az? A percek <i>robognak</i>, tűnik a Tavasz S nem tudom, ki az.” <i>Keresek valakit (1921)</i></p>	<p>„Retten a lomb, Zöldel a lomb, Arra <i>szaladnánk</i> ketten,…” <i>Csökkenés tavasszal (1922)</i></p>
<p>„Könyörgünk már az életér’? Hadúr öszvérként <i>mendegél’?</i>” … „Hadúr a roppant Óspogány <i>Üget</i> sötétpej vadlován.” <i>Pogányos bitvallás magyarul (1922)</i></p>	<p>„Jöjj, testvérkém, atyánk, a bujdosó nap a távol falujába <i>ballagott.</i>” „Az est sötét báránya <i>ballagóba</i>, feketébb hulló selyemgyapja már.” <i>Rög a rögköz (1923/1934)</i></p>
<p>„Lábunk elkophat hónaljig, Sej haj, füttyülve <i>baktatunk.</i>” <i>És keressük az igazságot (1924)</i></p>	<p>„Tüzzre dobta a nagy hegyeket, Hogy a halállal és az új időkkel <i>Száguldják</i> meg a versenyt dübörögve Szédítő, karcsú expresszvonatok.” <i>Szólt az ember (1924)</i></p>
<p>„Győzni épp oly szép, mint a virág, De én az uccákon <i>lódörgök</i>, Vagy esőt hallgatok szobámban, A nagyon hallgatok, hogyha dörgött.” <i>Ezüst élet (1925)</i></p>	<p>„Hogyha golyóznak a gyerekek, az Isten köztük ott <i>ténfereg.</i>” <i>Isten (1925 ápr. vége)</i></p>
<p>Mikor gyöngéden járdára <i>lépett</i>, édes bokája derengve fénylett.” <i>Mikor az uccán átment a kedves (1925)</i></p>	<p>„Huszonhárom király <i>sétál</i>, jáspiskorona fejükben” … „Huszonhárom kölyök <i>császkál</i>, csámpás sityak a fejükben” <i>Medáliák (1927-28)</i></p>
<p>„A nap kigyulladt vonata <i>elrobogott</i> Egykedvű küszöböm előtt.” <i>Látod? (1925)</i></p>	<p>„<i>Szalad</i> a puli pillanat, fagyon koppantja körmeit.” <i>Tiszazug (1929)</i> „<i>Futtam</i>, mint a szarvasok, lány bánat a szememben.” <i>Bánat (1930 jún.)</i></p>
<p>„Érzem, hajnali falucska lettem. Szelidség nyugodt tehenei <i>Ballagnak</i> belőlem az Úr kegyelmének Friss és térdigfüves legelője felé.” <i>Komoly lett már (1928)</i></p>	<p>„<i>Eltakarodj</i>, öt tekergő! <i>Kotródj</i> innen, kujtorgó!” <i>Öt szegény szól (1931 eleje/1934)</i> „Dongó <i>ódög</i> az erdő szélénél.” <i>Határ (1932)</i></p>
<p>„Lángos csöbörim befedni, rege, róka, rejtem, <i>szertefuttam</i> rózsaszedni, rege, róka, rejtem.” <i>Regös ének (1930)</i></p>	

<p>„Mondd, mit érlel annak a sorsa, ki a gyár körül <i>őgyeleg?</i>” <i>Mondd, mit érlel... (1932)</i></p> <p>„<i>Hazatér</i> a földműves. Nehéz, minden tagja a földre néz. <i>Cammog</i> vállán a megrepedt kapa, vérezik a nyele, vérezik a hasa. Mintha a létből <i>ballagna</i> haza, egyre nehezebb tagjaival, egyre nehezebb szerszámaival.” <i>Téli éjszaka (1932)</i></p>	<p>„Fürtös, láncos, táncos, nyalka, aj de szép a kerek talpa! Hova <i>vánszorogsz</i> vele? Fordulj a szép lány fele! Brumma, brumma, brummadza.” <i>Medvetánc (1932)</i></p> <p>„A pillanatok zörögve <i>elvonulnak</i>, de te némán ülsz fülemben.” ... „Az örök anyag boldogan <i>balad</i> benned a belek alagútjain” <i>Óda (1933)</i></p>
<p>„Már értelek. Mit érsz vele? A mult tüntető menete <i>elvonult</i>,” <i>(Magad emésztő... 1933)</i></p> <p>„Vasútnál lakom. Erre sok vonat <i>jön-megy</i> és el-elnézem, hogy’ szállnak fényes ablakok a lengedező szösz-sötétben.” <i>(Eszmélet 1934)</i></p> <p>„Egy hallgatag madár köztük <i>föl-le jár</i>, mintha kalitkája volna a fa. Igy csinál lelkem is. <i>Jár-ke</i>l bennem is, ágról-ágra <i>lépked</i> egy némaság.” <i>(Ősz 1934)</i></p>	<p>„Hol <i>csavarogsz</i>, te vásott?” <i>Biztató (1935 ?)</i></p> <p>„Ki figyelte meg, hogy míg dolgozik, a gyár körül az ősz <i>ólálkodik</i>,...” <i>(Ősz 1935)</i></p> <p>Az én szívem sokat <i>csatangolt</i>, de most már okul és tanul, aki halandó, csak halandót szerethet halhatatlanul. <i>(Keltezetlen töredékek)</i></p> <p>„Majd <i>tipeg</i>sz s ha eleget <i>totyogott</i> rossz lábod, leülsz. Fönn aranykeretben áll ifju képed. Hozzá motyogod: nem öleltem meg, hiszen nem szerettem.” <i>Majd megöregszel (1936)</i></p>
<p>„Mint aki orvosért <i>vágtat</i> vad utakon, ugy dobog a szívem. hallgatom, hallgatom.” <i>(Kedvesem betegen... 1937)</i></p>	<p>„...<i>kitántorgott</i> Amerikába másfél millió emberünk.” ... „<i>Togyog</i>jon, aki buksi medve láncon – nekem ezt nem szabad!” <i>Hazám (1937)</i></p>

A fenti 30 versből a *megy* igének az alábbi szinonimái gyűjthetők össze (a csillaggal jelöltek ritkán használatosak):

<p>1. baktat 2. ballag (3x) 3. cammog 4. császkál 5. csatangol* 6. csavarog 7. eltakarodik 8. elvonul (2x) 9. föl-le jár 10. fut (2x) 11. halad</p>	<p>12. hazatér 13. jár-ke 14. jön-megy 15. kitántorog* 16. kotródik* 17. lép 18. lépked 19. lődörög* 20. (meg)száguld 21. mendegél 22. ödöng*</p>	<p>23. ólálkodik 24. őgyeleg* 25. robog (2x) 26. sétál 27. szalad (2x) 28. ténfereg* 29. tipeg 30. togyog 31. üget 32. vágtat 33. vánszorog</p>
---	---	---

A csoportosítás egyik módja:

jár	fut	sétál
jön-megy, jár-kel, föl-le jár	szalad, üget, robog, száguld, vágat	lépked
halad	ballag	lép
	mendegél	
császkál	tipeg	ténfereg
csavarog, csatangol	togyog	lódörög, ódöng, őgyeleg
ólálkodik	hazatér	baktat
		cammog, tántorog, vánszorog
	elvonul	
	eltakarodik kotródik	

E szóbokrokat a későbbiek folyamán tárgyalt igékkel kiegészíthetik a hallgatók, s mondatba foglalhatják őket.

3.3. Gyakorlatok

3.3.1. Kakukktojás

Az alábbi gyakorlat összeállításánál az volt a célom, hogy az egymáshoz közeli jelentésárnyalatok egy mondaton belül megjelenjenek. Egyetlen oda nem illő szó van, s viszonylag könnyen felismerhető a kakukktojás.

Az alábbi mondatokba csak 3-3 ige illik. Melyik a kakukktojás?

a) Unalmas volt az előadás. A fiúk óvatosan *kilopódtak* a teremből.

kisurrantak

kitrappoltak

kiosontak

b) Rengeteg elintézni valóm volt. Egész délelőtt a városban *lótottam-futottam*.

kocogtam

talpaltam

robangáltam

c) Hol a csodában *csavartál* délután?

tekeregtél
tipegtél
máskáltál

d) A lovak *nyugodtan poroszkáltak*.

szép lassan lötyögtek
kitartóan ügettek
vadul vágattak.

e) Évának három kisfia van. Állandóan ott *lábatlankodnak* körülötte.

csetlenek-botlanak
téblábolnak
mendegélnek

f) A ravaszdi róka egész éjjel a tyúktól körül *ólálkodott*.

settenkedett
támolygott
süندörgött.

g) Ezek a hajléktalanok egész nap a házunk előtti téren *ténferegnek*.

őgyelegnek
barangolnak
lödörögnek

g) A vitézek nem tudták lekapni a fáról az aranyalmát,

ezért szégyenkezve *elkullogtak*
elsomfordáltak
eloldalogtak
elcsámborogtak.

3.3.2. Felcserélt igék

Az alábbi mondatokban felcserélődtek az igék. Melyik hova való? (Csak az igéket kell felcserélni, az igekötőket nem.)

1. A szerelmesek már két órája *cammognak* a parkban, a fák közt.
2. Szabó néninek eltört a lába. Alig tudott *leszáguldani* szegény a IV. emeletről.
3. A tüntetők hosszú sorokban *lófráltak* a Parlament elé.
4. Józsi bácsi már megint sokat ivott. *Kutyagolva* jött haza.
5. Sajnos rengeteg fiatal *totyog* a bevásárlóközpontokban.
6. Béla felesége csúnyán elhízott. Úgy *andalog*, mint egy medve.
7. Nézd csak, anyu, milyen édesek ezek a kiskacsák! Olyan aranyosan *csellengenek*.
8. Mi történt Évával? Egész nap csak az utcán *vonul*.

9. Kölcsönadtad a fiadnak a kocsidat? Tudod-e, hogy este 200-zal *vánszorgott* el mellettem a városban?
10. Alig állunk a lábunkon. A kiránduláson egész nap a hegyekben *tántorogtunk*.

3.3.3. Melyik szó illik az alábbi mondatokba?

1. A sötétben alig tudtam fel _____ az emeletre.	menetel
2. Kovács bácsi ráérősen _____ az utcán.	bolyong
3. Eltévedtünk a sűrű erdőben. Órákig _____, mire megtaláltuk a kivezető utat.	vánszorog
4. Szegény kutya! Mióta meghalt a gazdája, egész nap az utcán _____.	botorkál
5. A katonák már második napja _____ a hidegben étlen-szomjan.	ballag
6. Alig tudtam haza _____ a piacról azzal a rengeteg nehéz csomaggal.	kóborol

Itt jegyezném meg, hogy a *megy* ige szinonimáinak tárgyaláshoz hasznos forgatni Novotny Júlia felsőfokú magyar nyelvkönyvét. A 108. oldalon a *megy* igének 81 szinonimája látható (Kovácsi Mária gyűjtése alapján), a 109. oldalon pedig csoportosítva is megtaláljuk őket, irány (cél/céltalanság), illetve a mozgás tempója szerint. Jómagam is összeállítottam egy listát (l. melléklet) a *megy* ige 114 szinonimájával, definíciókkal ellátva őket. Ez a lista a tanári munka megsegítését szolgálja.

4. Összegzés

2005 tavaszán sok lengyel hallgatóval sikerült megszerettetni József Attila verseit. Ehhez nagymértékben hozzájárult a költemények kitűnő lengyel fordítója, Jerzy Snopek, valamint Sebő Ferenc és társai – akik márciusban a fordításokat felhasználva lengyelül énekeltek József Attila verseket a lengyel nagyközönség előtt Varsóban –, továbbá a varsói tudományos konferencia szervezői, a Magyar Kulturális Intézet, valamint a három lengyelországi magyar tanszék tanárai egybehangolt munkája is. Azt hiszem, mindnyájunk számára emlékezetes lesz ez a tavasz. Sok-sok verset olvastunk, hallgattunk szeretettel élvezve a közös olvasás örömét, a fordításokkal való összehasonlítás lehetőségét is. A konferencián jómagam is tartottam egy rövid előadást arról, hogy a nyelvtanítás szempontjából miként segítheti a nyelvtanár a költemények rejtelmeibe bevezetni a hallgatókat. Az előadás végén felkértem a konferencia résztvevőit, az előadókat és a közönséget egyaránt, hogy énekeljük el közösen a *Rejtelmek* című verset, amely sok más József Attila verssel együtt szinte már népdallá vált. Szívesen eleget tettek a kérésemnek, ezzel a dallal is adózva a költő emlékének.

Itt jegyezném meg, hogy igen hasznos volna egy olyan gyűjteményes anyag összeállítása, amelyben – különböző nyelvi szinteken – versek, versrészletek szolgálnának bizonyos nyelvtani témák illusztrálására.

Irodalom

- Hegedűs Rita 2004. *Magyar nyelvtan, Formák, funkciók, összefüggések*. Tinta Kiadó, Budapest.
- József Attila 1995. *Őszes versei*. Osiris Századvég Kiadó, Budapest.
- Magyar értelmező kéziszótár* 2003. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Magyar szinonimaszótár A–Zs* 1978. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Novotny Júlia–Nagy Ágnes 2000. *Magyar nyelvkönyv felsőfokú nyelvizsgára készülőknek*. Magyar Nyelvi Intézet, Budapest.
- Novotny Júlia 2002. *Magyar nyelvkönyv felsőfokú nyelvizsgára készülőknek II*. Balassi Bálint Intézet, Budapest.

Melléklet

A megy ige szinonimái

1. andalog	mélázva, lassan sétál
2. baktat	(nehéz terepen) lasú léptekkel, nehézkesen megy
3. ballag	lassan, ráérősen megy
4. bandukol	(fejét lógatva) lassacskán ballag
5. barangol	nagyobb területet bejár
6. battyog	<i>nép biz</i> igen nehézkesen, cammog
7. bódorog	<i>nép</i> cél nélkül járkál
8. bóklászik	meg-megállva, keresgélve járkál
9. bolyong	céltalanul vagy irányt veszve ide-oda járkál
10. botladozik	ismételten megbotlik, így megy vagy jön
11. botorkál	bizonytalanul, botladozva megy
12. caflat	1. sárban, nehézkesen megy 2. kószál
13. cammog	igen nehézkesen megy, mint pl. a medve
14. caplat	caflat
15. címmeg-cammog	igen nehézkesen megy
16. csámborog	ténfereg
17. császkal	csavarog, mászkál
18. csatangol	céltalanul járkál
19. csavarogc	éltalanul, terv nélkül csámborog
20. cselleng	céltalanul, unottan járkál
21. csetlik-botlik	botladozva, ügyetlenül jár, jön-megy
22. fut	szaporán ugró léptekkel gyorsan halad
23. futkározik	1. futkos, szaladgál 2. vmely ügyben lót-fut
24. futkos	ide-oda szalad
25. grasszál	hivalkodással, feltűnést keltve járkál
26. gyalogol	gyalog megy
27. halad	a térben mozogva egyre előbbre jut
28. igyekszik	sietősen megy vagy jön
29. jár	jön-megy
30. járkál	kis helyen ide-oda, fel-alá jár
31. jár-kel	járok, jön-megy, dolgai után jár
32. jön	felénk, a beszélő felé közeledik
33. jön-megy	ide-oda jár
34. kajtat	céltalanul járkál, jön-megy

35. **kóborog** <ember> terv vagy cél nélkül ide-oda jár,
<állat>gazdátlanul kószál
36. **kóborol** terv vagy cél nélkül ide-oda jár, csatangol, kószál
37. **kocog** 1. lassan ügetve, ill. szaporán lépegetve halad
2. testedzéseként lassan, félig gyalogló léptekkel
(rendszeresen) fut
38. **kódorog** bolyong, kószál
39. **kóricál** céltalanul járkál, kószál
40. **koslat** 1. <férfi> nő után jár 2. futkos, ólálkodik
41. **kószál** céltalanul járkál, kóricál
42. **kostródik** el- vagy visszavonul, eltakarodik
43. **kóvályog** céltalanul bolyong, vissza-visszatérve
44. **közeledik** térben, időben egyre közelebb kerül
45. **közeleg** *vál* közeledik
46. **közélt** térben (és időben) egyre közelebb kerül
47. **kujtorog** *nép, gyak. pej* csavarog, kószál
48. **kullog** fáradtan, fejét lógatva, kókadtan, szégyenkezve megy
49. **kutyagol** *tréf* gyalogol
50. **látatlankodik** úgy ténfereg vhol, hogy útban van
51. **lépdegél** *ritk* lépeget
52. **lépdel** *vál* lépked
53. **lépeget** apró v. lassú léptekkel megy
54. **lépked** lassú léptekkel megy
55. **lézeng** 1. erőtllenül támolyog 2. cél, tennivaló nélkül ténfereg
56. **lófrál** *biz* pejor a napot lopva az utcán sétafikál, kószál
57. **lohol** lihegve siet
58. **lopakodik** óvatosan úgy megy, hogy észre ne vegyék
59. **lopódzik** lopakodik
60. **lopózik** lopózik
61. **lót-fut** ide-oda futkos
62. **lódörög** lassan, hanyagul, céltalanul jár-kel
63. **lőtyög** *biz* céltalanul, unottan járkál, lódörög, ténfereg
64. **masíroz** menetel
65. **mászkal** *biz* pejor járkál, kószál
66. **mendegél** lassan, kényelmesen megy
67. **nyargal** 1. nagyobb állat, pl. ló egyenletes lendülettel, igen gyorsan fut 2. *biz* vki nagy léptekkel, gyorsan fut
68. **oldalog** sompolyog, somfordál
69. **oson** zajtalanul, lopakodva megy (vhová), vki után
70. **ólálkodik** gyanús szándékkal, (vki után) leselkedve járkál
71. **ödöng** céltalanul, kedvetlenül ide-oda járkál, ténfereg
72. **őgyeleg** cél és terv nélkül, báméskodva járkál, ténfereg
73. **poroszkál** <állat, ember, kocsi> apró, kitartó, illetve lassú, egyenletes ütemben halad
74. **robo** 1. < jármű> ütemes robajjal sebesen halad 2. vki járművön,
illetve hátszlovon siet vhoza 3. *tréf* vki siet, szalad
75. **rohan** nagyon gyorsan fut, ill. vmi, vki nagy sebességgel halad
76. **rohangál** ide-oda rohan, futkos
77. **rohangászik** *biz* rohangál
78. **sétál** 1. sétát tesz 2. (zárt térben) le-föl jár, ide-oda járkál

79. **sétálgat** lassan, kényelmesen sétál rendszeresen sétál
80. **sétafikál** *pejor* sétálgat
81. **sétifikál** sétafikál
82. **setteng** *irod* óvatosan, lopódkodva (rossz szándékkal) jár-kel
83. **settenkedik** óvatosan, lopódkodva (rossz szándékkal) jár-kel
84. **siet** gyorsan megy, halad
85. **slattyog** lassan, ráérősen megy, ballag
86. **somfordál** lassan, lopakodva megy, sompolyog
87. **sompolyog** 1. lassan, lopakodva, rossz szándékkal, illetve büntudattal, megszegyenülve megy 2. <ember, állat> vmire várva, hízelkedve jár-kel vkinek, vminek a közelében
88. **spacírozik** ráérősen sétálgat
89. **suhan** gyorsan, simán, halk nessel v. hangtalanul halad
90. **surran** gyorsan, simán, halkán, óvatosan szalad
91. **sündörög** settenkedik, sompolyog, lábatlankodik
92. **száguld** szemmel alig követhető sebességgel halad, fut, rohan
93. **száguldozik** (többször) ide-oda száguld
94. **szalad** <ember, állat> nem nagyon messzire, nem teljes erejéből fut, *biz* személy siet
95. **szaladgál** ide-oda szalad
96. **takarodik** kotródik, el- vagy visszavonul
97. **talpal** fáradozva jár-kel (vmely ügyben)
98. **támolyog** meg-meginogva jár
99. **tántorog** bizonytalan léptekkel megy, pl. a részeg
100. **tart** 1. (út) vmerre halad 2. vkivel együtt megy
101. **téblábol** céltalanul, bizonytalanul, tétován ide-oda topog, lábatlankodik
102. **tekereg** céltalanul, terv nélkül, csavarog
103. **ténfereg** céltalanul, tétlenül járkál
104. **tévelyeg** cél nélkül ide-oda bolyong
105. **tígyeg-totyog** igen apró, ügyetlen léptekkel jár, pl. kacsá, kisgyerek
106. **típeg** apró léptekkel megy (nő, kisgyerek)
107. **típeg-topog** kisebb helyen határozatlan léptekkel, tanácstalanul ide-oda lépeget
108. **totyog** apró, ügyetlen léptekkel, lassan, himbálózva jár, pl. kacsá, kisgyerek
109. **üget** 1. ló a lépésnél gyorsabb, a vágtnál lassabb léptekkel halad 2. vki kitaróan siet
110. **vágtat** 1. ló, lovagló személy igen gyors futásban, vágtnában halad 2. *biz túlzó* teljes erejéből rohan
111. **vándlizik** *biz pej* imbolyogva jár
112. **vándorol** 1. gyalog hosszú utat tesz meg 2. céltalanul kóborol
113. **vánszorog** nehézkesen, erőtlenül, nagyon lassan halad
114. **vonul** 1. tömegben, csoportban halad 2. a társaságtól, a nyilvánoságtól távoli helyre megy 3. méltósággal megy